

Länsstyrelserna

**Redovisning av länsstyrelsernas
regeringsuppdrag om förstärkt
alkohol- och tobakstillsyn**

Innehåll

Redovisning av uppdraget	4
Om uppdraget.....	4
Om redovisningen	4
Hantering av uppdragsmedel.....	4
Verksamhet 2021	5
Nationell samordning.....	5
Coronapandemin	5
Identifierade behov för framtida utveckling	6
Verksamhet inom uppdragets tre delar	7
Samverkan med aktörer på regional nivå 2021	7
Stöd till kommunerna 2021	8
Utveckling av länsstyrelsernas tillsyn av kommunerna.....	9

Titel: Redovisning av länsstyrelsernas regeringsuppdrag om förstärkt alkohol- och tobakstillsyn

Utgivare: Länsstyrelsen i Örebro län

Diarienummer: 705-9534-202

Publikationsnummer: 2022:4

Bilder: Länsstyrelsen i Örebro län

Redovisning av uppdraget

Om uppdraget

Enligt regeringens beslut dnr. S2021/03344 gavs länsstyrelserna i uppdrag att utveckla och kvalitetssäkra arbetet med en strukturerad och likvärdig tillsyn av alkohol, tobak och andra nikotinprodukter i enlighet med den modell som utvecklats i projektet Sveriges länsstyrelser utvecklar alkohol- och tobakstillsynen.

Om redovisningen

Länsstyrelserna ska årligen, med start 2022, lämna en gemensam samlad redovisning av detta uppdrag till Folkhälsomyndigheten, med kopia till Regeringskansliet (Socialdepartementet).

För den samlade redovisningen ansvarar Länsstyrelsen i Örebro län som samlat in uppgifter och berett ärendet.

Enligt överenskommelse med Folkhälsomyndigheten ska redovisningen lämnas senast den 28 februari 2022 och utöver att innehålla en beskrivning av föregående års verksamhet och identifierade behov redogöra för följande tre frågeställningar;

- Hur har länsstyrelsen utvecklat former för samverkan med aktörer på regional nivå?
- Hur har länsstyrelsen stöttat och underlättat kommunernas arbete med tillsyn och tillståndsgivning genom kompetensutveckling och annat relevant stöd?
- Hur har länsstyrelsen inom uppdraget utvecklat den operativa tillsynen av kommunerna?

Hantering av uppdragsmedel

Av de 12 629 000 kr som tilldelades uppdraget har 10 128 341 kronor nyttjats.

Efter att 1 000 000 kronor avdelats till nationell samordning har resterande medel fördelats till övriga länsstyrelser enligt den nyckel som generellt används för fördelning inom länsstyrelserna.

Av medlen kopplade till uppdraget går det mesta till handläggartjänst på länsstyrelserna. Därutöver används medlen för att kunna erbjuda kommunerna kompetensutveckling och annat stöd.

Verksamhet 2021

Om SLATT

Arbetet med projektet ”Sveriges Länsstyrelser utvecklar alkohol- och tobakstillsynen” (SLATT-metoden) påbörjades 2011 och har i omgångar haft medel kopplade till olika regeringsuppdrag för att förstärka tillsynen.

Arbetet med SLATT syftar till att:

- kvalitetssäkra tillsynen
- utveckla samordningen på regional nivå
- medverka i nationell samordning
- stödja kommunerna i arbetet med tillsyn och tillståndsgivning via kompetensutveckling
- i större utsträckning bidra till att uppfylla ANDT-strategins mål

Nationell samordning

Med uppdragsmedlen har det under året varit möjligt att ha en nationell samordnare anställd för samordning av länsstyrelsernas alkohol- och tobakshandläggare. Samordningen har omfattat en tjänst på 75 % och 200 000 kronor i verksamhetsmedel.

Samordnarens roll är att samarbeta, analysera, formulera och driva gemensamma frågor tillsammans med kollegor inom länsstyrelserna och med externa aktörer.

Coronapandemin

Länsstyrelserna har under 2021 fått tillsynsuppdrag kopplade till pandemin som inneburit att verksamheten delvis behövt ställas om.

Tillsynshandläggarna har besittit kompetenser som varit efterfrågade vilket innebär att alkohol- och tobakshandläggare i flera län varit utlånade till uppgifter kopplade till pandemitillsynen under året. I mindre län har detta inneburit en kraftig påverkan på möjligheten att genomföra regeringsuppdraget med förstärkt tillsyn på bästa sätt.

Identifierade behov för framtida utveckling

Fortsatt behov av grundutbildning för kommunala handläggare

Syftet med SLATT-metoden är att få till stånd en likvärdig granskning inom länsstyrelserna på alkohol- och tobaksområdena. Målet är att vi ska få en rättssäker, effektiv och likvärdig tillsyn.

Med vår förstärkta tillsyn har vi genom samverkansinsatser kunnat nå mer lika bedömningar i tillsyn och tolkningar av lagstiftning över kommungränser. Länsstyrelserna har dock under flera års tid sett att den förstärkta tillsynen skulle gynnas av att kompletteras av att kommunerna har en gemensam kunskapsbas i alkohollagen och lag om tobak och liknande produkter.

Genom den strukturen som finns inom SLATT-samordningen och med de handläggare som finns på de 21 länsstyrelserna finns ett väl uppbyggt system och god kompetens som skulle kunna svara upp för att samordna och genomföra grundutbildning till landets kommunala alkohol- och tobakshandläggare. Det som saknas är tid och resurser för detta. Vi föreslår därför att Regeringen ger länsstyrelserna ett riktat uppdrag med kopplade medel att ta fram en grundutbildning i alkohollagen och lag om tobak och liknande produkter som över tid skulle kunna erbjudas kommunerna och på så vis bidra till mer jämlika fortsättningar i länen till en mer effektiv och rättssäker tillsyn. Länsstyrelserna skulle med fördel göra detta i samverkan med både Folkhälsomyndigheten och kommunerna.

Tolkningsstöd på central nivå

Länsstyrelsernas bild är att Folkhälsomyndigheten erbjuder ett väl fungerande stöd i frågor som rör tobak och rökfria miljöer. Stödet som erbjuds i frågor kopplade till serveringstillstånd ser vi behöver utvecklas. Detta har även tidigare presenterats i Riksrevisionens rapport Bädda för bättre tillsyn – statens vägledning av kommunal tillsyn (RiR 2018:13).

Verksamhet inom uppdragets tre delar

Samverkan med aktörer på regional nivå 2021

Verksamhet

Eftersom uppdraget har varit återkommande under flera år har några länsstyrelser upparbetat nätverk dels inom den egna organisationen men också regionala nätverk där representanter för såväl den lokala- som den regionala- och statliga nivån är representerade. Det kan handla om nätverk för att behandla frågor inom ANDTS-området och/eller brottsförebyggande åtgärder.

Ingen länsstyrelse har under året tagit initiativ till att starta helt nya nätverk, vilket främst berott på den belastning pandemin inneburit för många myndigheter. Samtidigt uppger de länsstyrelser som har etablerade nätverk att intresset för deltagande i nätverken varit stort och att myndigheterna under året har kunnat upprätthålla kontakten.

Flera länsstyrelser hade för avsikt att i samband med en ny ANDTS-strategi initiera ny samverkan, men detta arbete har fått skjutas fram eftersom förslaget till en ny strategi inte antogs.

Resultat

Länsstyrelsernas verksamhet i de län där nätverk finns har under året resulterat i att frågorna fortsatt hålls aktuella trots pandemin. Även om det under året inte tagits nya initiativ har upprätthållandet inneburit att nätverken lever vidare.

Effekt

Det är svårt att mäta effekterna av de regionala nätverkens arbete. De olika nätverkens sammansättning och fokusfrågor ser olika ut och ofta utgör tillsynen endast en liten del av innehållet. Flera län har tidigare haft regionala strategier för ANDT-arbetet till vilka det också funnits regionala mål som arbetet kunnat bedömas utifrån. I väntan på en ny nationell strategi arbetar nätverken fortsatt utifrån de tidigare målen, men pandemin har försvårat möjligheten att göra insatser utöver nätverksmöten.

Stöd till kommunerna 2021

Verksamhet

- Nationella samordnaren representerar SLATT-nätverket i andra myndighetsövergripande forum såsom SIA-nätverket (samverkan mot Illegal Alkohol) och handläggarträffar med Folkhälsomyndigheten.
- Länsstyrelsernas handläggare har ingått i interna arbetsgrupper för att fördjupa och utveckla specifika områden inom SLATT (såsom alkoholområdet, tobaksområdet, diarieföring,) men även myndighetsövergripande arbetsgrupper tillsammans med bland annat Folkhälsomyndigheten.
- Handläggarträffar för kommunerna.
- Genomgång av rättsfall inom alkohol- och tobaksområdet i digitalt format till landets kommuner.
- Information genom nyhetsbrev, mejlutskick om aktuella händelser, informationsblad.
- Utbildningsinsatser i ekonomisk granskning, förvaltningsrätt, tillståndsgivning och offentlighets -och sekretesslagstiftning för kommunala handläggare har genomförts.
- Råd och stöd via telefon och e-post.
- Deltagande i SLATT-nätverksmöten där handläggare från länsstyrelserna fått information och kunskap som förmedlas vidare till kommunerna i länet.
- I SLATT-nätverket har frågor från kommunerna lyfts för att få vägledning och samsyn.
- Några län har anordnat digitala föredrag om prostitution och människohandel. Dessa kretsade kring frågor som var praktiskt användbara för handläggarna i sin tillsyn. Till exempel hur man kan upptäcka prostitution eller människohandel under tillsyn och hur man ska agera om man kommer i kontakt med det.

Resultat

Genom att länsstyrelserna arrangerar nätverksmöten på regional nivå skapas samverkan och erfarenhetsutbyte mellan kommunala handläggare där även de får möjlighet att stötta varandra i arbetet. Digitala möten är nu det normala vilket innebär att det blivit enklare för kommunala handläggare från olika län att delta vid samma nätverksträffar och utbildningar. Det ger både större input vid diskussioner och reflektioner under träffarna och ett utökat kontaktnät.

Det förstärkta tillsynsuppdraget har möjliggjort fler nätverksträffar, utbildningar och utökad andel råd och stöd till kommunerna än vad som hade varit möjligt inom grunduppdraget.

Effekt

Nätverksträffar och utbildningsinsatser som länsstyrelserna tillhandahållit de kommunala handläggarna har förhoppningsvis stärkt dem i deras arbete och gett bättre kvalitet i tillståndsgivning och tillsyn.

Utveckling av länsstyrelsernas tillsyn av kommunerna

Att utöva tillsyn över kommunernas arbete ingår i det lagstadgade grunduppdraget för länsstyrelserna och tillsynen är tänkt att finansieras genom ramanslaget. Den tillsyn som bedriv inom grunduppdraget redovisas till Folkhälsomyndigheten i länsrapportsundersökningen. Här redovisas endast verksamhet inom uppdraget förstärkt tillsyn.

Verksamhet

Uppdraget möjliggör för länsstyrelserna att träffas på nätverksmöten. I nätverket diskuteras rättsliga frågor som resulterar i att handläggare fått större kännedom om lagar, regler, vägledning och kunskapsstöd samt omvärldsbevakning som dels utvecklar länsstyrelsens tillsyn av kommunerna men som också bidrar som ett stöd till kommunerna i deras arbete med tillsyn och tillståndsgivning.

Som ett led i arbetet med att uppnå en mer likvärdig tillsyn har den nationella samordnaren under året fortsatt att arbeta med ett introduktionsprogram för nya tillsynhandläggare på länsstyrelsen. I programmet ingår en genomgång av SLATT-metoden och bakgrunden till den tillsyn som utövas idag. Varje nyanställd får också en handledare ifrån nätverket som är behjälplig med att svara på frågor och kan agera bollplank vid de första tillsynerna.

Länsstyrelserna har under året genomfört en processkartläggning av tillsynsprocessen inom regeringsuppdraget Tillsynsutveckling vid länsstyrelserna (TULä).

Den digitalisering av tillsynen som inleddes föregående år har fortsatt utvecklats under 2021. Bland annat har en ny e-tjänst för kommunerna att kunna ladda upp beslut till länsstyrelserna färdigställts. Digital tillsyn har också inneburit att länsstyrelser i olika delar av landet kunnat samverka kring tillsyn då avstånd inte längre spelar någon roll.

I samverkan med länsstyrelsernas nationella barnrättssamordnare, länsstyrelsernas ANDT-samordnare och länsstyrelsernas tillsynshandläggare genomfördes en nätverksträff för att öka kunskap i att tillämpa barnrättsperspektiv i praktiken. Detta gjordes genom länsstyrelsens framtagna kunskaps- och metodstöd inom barnrätt.

Resultat

Arbetet med processkartläggningen innebär att det nu finns en tydlig struktur för hur arbetet med länsstyrelsernas tillsyn av kommunerna går till. Kartläggningen utgör ett stöd för tillsynshandläggare och kan bidra till att en gemensam tillsynsmodell används i landet. Processkartläggningen utgör ett första steg och länsstyrelserna kommer med hjälp av uppdragsmedlen fortsätta att utveckla och att tydliggöra processen.

Att handläggare ifrån olika län kunnat samverka kring operativ tillsyn har resulterat i kunskapsutbyte och att erfarenheter har kunnat utbytas mellan länsstyrelsernas handläggare. Även om metoden är densamma för alla län har varje tillsynshandläggare sitt sätt att ställa frågor och presentera vad som framkommit vid tillsynen.

Effekt

Genom den verksamhet som möjliggjorts av uppdraget har länsstyrelserna kunnat försätta sitt utvecklingsarbete inom metoden SLATT. På sikt bidrar förhoppningsvis arbetet till en mer likvärdig och effektiv tillsyn.

